

VULNERABILITAT I CARE ETHICS

Feblesa i dignitat de les situacions de dependència

Júlia TORRES CANELA

La *care ethics*, (en català *ètica de la cura*, en castellà, "ética del cuidado") és una teoria moral que arranca del fet de la vulnerabilitat. Ser feble és una condició estructural de la vida mateixa. La vida, costa molt construir-la i resulta fins i tot escandalosament fàcil destruir-la. La natura i els humans comparteixen aquesta situació de vulnerabilitat. Les dones, especialment, experimenten la vulnerabilitat com a conseqüència de la institució del patriarcat. El sistema de relacions polítiques i sexuals tendeix a donar als homes el monopoli de la vida pública i reclou les dones en la vida privada i la intimitat. La vida privada és i ha estat al llarg dels temps, també una forma de resistència a la imposició del patriarcat. Les dones han après a col·laborar, a autoorganitzar-se i a resistir al poder creant, quan han pogut, sistemes de resistència horitzontals i trametent de mares a filles les seves pròpies estratègies d'autodefensa.

El lloc subaltern que ocupaven en les estructures de poder, ha fet que les dones al llarg de la història aprenguin a malfiar-se dels discursos violents, abstractes i jurídics. Només cal evocar la forma com fou temuda l'experiència de les guerres, que mata fills i viola filles, en la visió femenina del món. La guerra *detestada per les mares* (Horaci) té una llum molt diferent en el patriarcat. Com s'acostuma a dir en l'àmbit de l'ètica de la cura: mentre els homes lluiten, les dones parlen. La vulnerabilitat pot tenir moltes cares: social i econòmica (atur), malaltia, vellesa, infància desprotegida, explotació, etc. Però, de fet, en un moment o altre tothom és, ha estat o serà vulnerable. Naixem i morim en la vulnerabilitat.

Aquesta profunda comprensió de la vulnerabilitat, de la facilitat per ferir i ser ferit (físicament o emocional), determina molt profundament l'ètica de la cura. En paraules de Fabienne Brugère:

L'ètica del care es realitza en una atenció als altres que val com una resposta apropiada a éssers dependents, l'estatus de subjecte dels quals ha de ser pensat a través de la supervivència, del manteniment de la vida o de la millora vital. (L'Éthique du care. PUF: París, 2011, p. 66).

La malaltia, la infància i la vellesa són situacions que fan palesa la vulnerabilitat amb una força radical. Saber-nos dependents (i potser fins i tot repensar la pròpia vida a partir de l'experiència de la feblesa) forma part de la condició humana, però la condició de la dependència no ha estat gaire reflexionada des de l'ètica – o quan ho ha estat s'ha fet des de criteris que accentuaven la submissió. Hi ha el que podríem anomenar amb Brugère, una *ficció liberal* de la independència que posa

per davant de tot unes condicions purament ideals i inexistents de la independència. En realitat, fins i tot en condicions de plenitud, e bona salut, etc., la condició real dels humans és una interdependència. El descobriment de la pròpia feblesa, la recuperació de les emocions i la interdependència són condicions reals des de la qual és possible desplegar la cura. La ficció de la igualtat de drets i de la igualtat moral pot resultar còmoda, però no deixa de ser una ficció en termes polítics i, fins i tot, de dret a la salut. Per això una ètica de la cura tendeix a privilegiar les condicions d'alteritat i d'heteronomia. La cura no és un pal·liatiu a l'absència de justícia, però és un indicador de la manera de superar-la i de denunciar-la.

Berenice Fisher i Joan Tronto a *Moral Boundaries* (1993) han definit així els quatre elements principals de la cura:

- a) L'atenció: *preocupar-se de...* – caring about.
- b) La responsabilitat: *prendre a càrrec...* – taking care of.
- c) La competència: *tenir cura de...* ; - care-giving / el treball efectiu que cal realitzar.
- d) La capacitat de resposta del beneficiari: *rebre l'atenció de...* – care receiving

En aquests quatre elements, que constitueixen la gramàtica ètica de l'acte de cura, assumim i acceptem la nostra feblesa. No ens quedem, però, desarmades o incapaces de reaccionar. Actuem perquè hem descobert que som febles. No tenim respostes definitives al dolor, però sí que ens cèntim preocupats per la vulnerabilitat. Per això, encara que siguem minoritàries, oferim cura que segurament no resulta rendible des del punt de vista del neoliberalisme i, sense cap romanticisme, ens situen en el possible contra el dolor del món, evitant caure, també, en gestos grandiloqüents (propis del patriarcat). La cura és, al cap i a la fi, una manera de reinterpretar la justícia.